

Oponentský posudek na rigorózní práci Jiřího Slavíčka: Motivace a prožitek *flow* u žáků hudebního oboru základní umělecké školy (teoreticko empirická analýza aspektů hlubokého zaujetí činností *flow*) (katedra pedagogiky, 2009)

Mgr. Jiří Slavíček předložil k posouzení rigorózní práci, která se zabývá problematikou motivace a prožitku *flow* u žáků hudebních oborů základní školy. Prožitkem *flow* autor označuje „radost spojenou s maximálním nasazením všech schopností jedince, která může ústít do hlubokého zaujetí nějakou činností či jejího optimálního prožívání“. První a druhá kapitola jsou zaměřeny na otázky motivace. Autor zde střídá různé metodologické pozice – od fenomenologických, přes behaviorální - až po neurofyzilogické spekulace. Pokusil se uvést prožitek *flow* i do vztahu k osobnosti žáka, kterou pojímá prizmatem tzv. pětifaktorové teorie osobnosti proslulé pod názvem Big Five. (Jednotlivé faktory pak jsou v dalším výkladu střídavě uváděny s velkým a někdy s malým písmenem na začátku slova – např. Neuroticismus apod.) Autor se dále zabývá vztahem učitele a žáky v hudební výchově, poukazuje na výchovné styly, které mohou prožitek *flow* podněcovat. Od kap. 2.8 autor slibuje, že se bude zabývat vybranými ukázkami konkrétních postupů, které podporují „motivaci *flow* v procesu ovládnání hry na hudební nástroj“, čímž již v nadpisu naznačuje, že dochází k významnému posunu: to, co je označeno jako *flow* je v první části práce spíše prožitek, nyní přechází k pojetí, kdy se objevuje pojetí *flow* jako motivace. Ve skutečnosti jde většinou o to, že prožitek *flow* autor považuje za motivační, což v textu vícekrát podtrhuje. Ale je skutečností, že autor tyto pozice střídá, např. na s. 68 napíše „prožitek“, na s. 69 „motivace *flow*“, ale i „prožitek *flow*“ atd. - proto bude při obhajobě objasnit, proč je s pojmem *flow* zacházeno tímto způsobem. Pokud název kapitoly ohlašuje „konkrétní postupy“ čtenář očekává, že se v ní seznámí s některými praktickými technikami apod., namísto toho se v ní autor věnuje i nadále některým teoretickým otázkám. Kap. 2,9 pak slouží jako teoretická předkapitola k výzkumu *flow*. Po ní následuje popis výzkumu.

K textu práce si dovoluji připojit některé poznámky:

Autor v textu nepřetržitě uvádí termín zážitek *flow* – a to na každé straně několikrát; v celém textu, který má 135 stran, se tak tento výraz *flow* objevuje zhruba 550krát. Občas se ovšem objeví i termíny „malé *flow*“ nebo „velké *flow*“, či „pohyb v pásmu *flow*“ které již nejsou vysvětleny či definovány.

Autor používá užívaného pojmu „vnější motivace“, ve skutečnosti však je duševní život pouze vnitřní, proto je termín vnější motivace používán těmi autory, kteří nemají zcela

projasněnu metodologii poznání. Duševní život (do něhož patří motivace) se nemůže odehrávat vně jedince. Přesnější by bylo mluvit o vnějších motivačních podnětech.

V popisu kauzálních atribucí autor uvádí, že žák „vidí příčinu“ (s. 52), což je spíše obrazná metafora, vhodnější by bylo říci, že nachází nebo ještě lépe „připisuje příčinu“.

U grafů na s. 75 a 76 bych uvítal vhodné vysvětlující popisy, což vlastně grafy znázorňují. Určitým problémem je výzkum, kde je zdá, že autor prožitek flow považuje za jakési štěstí, které přichází samo. Z práce není jasné, zda každá vyučovací hodina či každé hraní je tímto prožitkem prováno nebo zda jde o jev sporadický, výjimečný, mnohdy vzácný - a u některých žáků nedosažitelný. To bude třeba vyjasnit při obhajobě. Metodologie výzkumu, tak jak je navržena, podle mého spíše vychází z jakéhosi samozřejmého a zamlčeného předpokladu, že k výskytu prožitku flow dochází tak masově, že jeho vlastní výskyt není třeba podrobit zvláštnímu náročnému šetření. Nastavení celého výzkumu je sice náročné a mělo zřejmě tuto otázku řešit, neboť autor stanovil hlavní výzkumné problémy takto: 1) Jak souvisí osobnostní rysy žáka navštěvujícího hudební obor na ZUŠ s četností a intenzitou motivace *flow* (optimálního prožívání) při autoregulovaném cvičení na hudební nástroj? 2) Jaký vliv má výchovně-vzdělávací styl učitele na četnost a intenzitu motivace *flow* (optimálního prožívání) u žáka při autoregulovaném cvičení na hudební nástroj? Ale domnívám, že celý soubor poměrně obtížně potvrditelných hypotéz (viz s. 93) posunuje celou problematiku do trochu jiné roviny. Proto bych chtěl, aby u obhajoby autor přesně formuloval, jak se dá zjistit výskyt prožitku flow; zda k tomuto zjištění stačí dotazníkové šetření; a dále pak: jaký typ otázek umožňuje odpověď na otázku po frekvenci tohoto výskytu.

Celkové hodnocení práce: Autor se se značným zaujetím pustil do problematiky, která se postupně stává předmětem odborných pojednání a pokusil se ji zmapovat z nejrůznějších hledisek. Sám jako praktikující učitel hudebních předmětů, vnesl do práce i své vlastní zkušenosti. Těžiště práce je spíše v nastavení rozsáhlých teoretických kapitol o prožitku flow. Výzkum tuto teorii dokresluje a je místy až lapidární. Lze však říci, že půdorys, na němž se autor pohybuje, ukazuje, že jde o nosnou problematiku se značným potenciálem k využití v praxi. Zaujetí ovšem vyžaduje, aby bylo na druhé straně provázeno i potřebnou kritickou distancí k tématu. Práce jako celek přístupem, koncepčním zaměřením a celkovým zpracováním splňuje požadavky kladené na rigorózní práce - a lze ji doporučit k obhajobě.

V Praze 25. 11. 2009

doc. PhDr. Jaroslav Kořa